

Ruben van Dijk

Graan



A.W. Bruna Uitgevers B.V., Utrecht

Proloog

*CIA-headquarters
Langley, Virginia
USA*

De goudgele Chrysler Aspen Hybrid stopte keurig voor de slagboom. Omdat het nummerbord niet in de computer stond en het bezoek dus niet was aangemeld, sjokte Steve Millan vanuit zijn hokje naar de auto en sommeerde de bestuurder dat deze het raampje moest opendraaien.

‘Naam?’

‘Mijn naam is Sofie Jamesson en ik..’

‘Uw ID, graag, *ma’am*.’

Het was duidelijk dat Steve niet op praatjes zat te wachten.

Sofie zuchtte en leunde door het raampje naar buiten om haar rijbewijs in zijn geopende hand te leggen. Daarna glimlachte ze haar grootvader geruststellend toe. ‘Hij gaat het even controleren.’

De oude man knikte afwezig. Hij had zitten dommelen en was net wakker. Er liep wat kwijl uit zijn rechtermondhoek en ze boog zich naar hem toe om dat met een doekje af te deppen.

Geduldig wachtte ze tot de bewaker weer vanuit zijn hokje naar hen toe liep. Hij gaf haar het rijbewijs terug, maar maakte geen enkele aanstalten de slagboom te openen. Wijdbeens en met één hand losjes op zijn pistool keek hij Sofie aan.

‘*I’m sorry, ma’am*. We kunnen geen afspraak vinden.’

‘Dat klopt, eh, agent, we hebben ook geen afspraak. Maar ziet u, mijn grootvader hier is generaal b.d. Jamesson en hij wil graag een van jullie inlichtingenmensen spreken.’

‘Breng me naar Gates, directeur Robert Gates,’ zei haar grootvader met opvallend krachtig stemgeluid. ‘Hij is een goede kerel.’

Vermoeid draaide Sofie zich naar hem toe. ‘Nee, grootpa, die is geen directeur meer, dat heb ik je toch al verteld. Die is ook al met pensioen.’ Ze koppelde haar veiligheidsgordel los en stapte uit.

Steve zorgde ervoor dat hij op minstens twee armlengten van haar af bleef staan. Ze zag er niet gevaarlijk uit met haar mantelpakje en haar hoge hakken, maar protocol was protocol.

‘Zonder afspraak kan ik u helaas niet binnenlaten, mevrouw.’

‘Daar heb ik alle begrip voor, agent. Werkelijk waar. Maar toch geloof ik dat u mij niet goed begrepen hebt. Deze man hier in de auto, die toevallig ook mijn grootvader is, is generaal W.L. Jamesson. In hoogsteigen persoon. Viersterrengeneraal Jamesson, agent. En als hij het nodig vindt om zich helemaal naar jullie hoofdkantoor te laten rijden om iemand van de inlichtingendienst te spreken, dan is het niet aan u om daar tegenin te gaan, agent. Dus ik stel voor dat u snel weer uw hokje in gaat en meldt dat de generaal hier staat te wachten en onmiddellijk ontvangen wenst te worden.’

Haar bevelende toon kwam aan. Steve salueerde. Zijn hakken klikten tegen elkaar voor hij zich omdraaide en met grote passen naar zijn wachthokje liep.

Luttele seconden later werd de slagboom voor hen geopend en kon Sofie het terrein op rijden. Eenmaal binnen, in een hoge, lege hal van marmer, met de Amerikaanse adelaar in brons prominent aan de muur, werden ze ontvangen door een piepjonge inlichtingenofficier. Sofie kon zich nauwelijks voorstellen dat hij zijn opleiding al voltooid had. Hij leidde hen door een gang naar een kamer die uitkeek op de parkeerplaats. De inlichtingenofficier wachtte tot de oude man en zijn kleindochter hadden plaatsgenomen, sloot zorgvuldig de deur en ging zitten.

‘Generaal. Wat kunnen wij voor u doen?’

Sofie Jamesson schoof hem over het bureau een informatiemap toe. ‘Officier, leest u dit even door, alstublieft.’

Jamesson, die stram maar kaarsrecht in zijn stoel zat, boog zich naar zijn kleindochter en begon driftig aan de mouw van haar mantelpakje te trekken. Het duurde even voor ze doorhad wat hij wilde. Ze viste een oud sigarendoosje uit haar tas en legde dat in zijn schoot. Met trillende handen maakte hij het doosje open en haalde er zijn Legion of Merit uit, een van Amerika’s belangrijkste militaire onderscheidingen.

‘Ik heb mijn sporen wel verdiend, jongeman. Ik wil dat je naar me luistert.’

Zijn stem klonk onvast, maar de ouderdom had zijn wilskracht niet gebroken. Hij spuugde zijn woorden de officier bijna in zijn gezicht.

‘Generaal... Jamesson. Ik heb niet eerder het voorrecht gehad u te ontmoeten, maar ik verzeker u dat u mijn onverdeelde aandacht hebt.’ De jonge officier was

getraind om snel veel informatie in zich op te nemen. Hij scande de inhoud van de map die open voor hem op tafel lag. Ongeloof verscheen op zijn gezicht.

‘*Holy shit*, u bent díé Jamesson. U bent de oprichter van ARPA,’ zei hij, een beetje van zijn stuk gebracht.

‘Precies,’ zei Sofie, ‘de Advanced Research Projects Agency. Een denktank van het Pentagon, opgericht tijdens de Spoetnikcrisis, eind jaren vijftig van de vorige eeuw. Mijn grootvader was oprichter en directeur. Dat had u moeten weten, als CIA-man.’

Eignszins verontschuldigend keek de jonge officier haar aan.

‘Dat is allemaal vrij lang geleden, mevrouw.’

‘De Spoetnik!’ riep de generaal strijdlustig. ‘Het was in 1957. De Koude Oorlog. De Russen lanceerden een raket, en wij maar denken dat we voorlagen op het gebied van ruimtevaart en rakettechniek. In gedachten zagen we Chroesjtsjovs nucleaire bommen al op ons afvliegen.’

Hij kneep zijn ogen toe bij de herinnering. ‘Het Pentagon vond dat ik ook maar eens wat moest doen. Ze hadden groot gelijk. Ik was nog jong, maar ik wist van wanten.’

‘Uw denktank heeft de geschiedenis van de mensheid meer beïnvloed dan welke andere organisatie dan ook,’ zei de inlichtingenofficier met een half oog op het informatieveel dat voor hem lag. ‘Dit is klassiek, schoolboekenmaterie. Aan het eind van de jaren zestig bedacht u een manier waardoor Amerikaanse generaals overal ter wereld met elkaar in contact konden blijven, zonder dat ze konden worden afgeluisterd. Een revolutionaire uitvinding.’

‘Niet een *uitvinding*, jongeman, maar het resultaat van hard werken en logisch nadenken door een team van briljante jonge geesten. Het was een voorrecht er de projectleider van te mogen zijn, de stuwende kracht.’

De officier leunde bewonderend achterover. ‘ARPANET. Een netwerk waarlangs informatie, opgesplitst in kleine pakketjes, via verschillende routes naar een eindbestemming kon worden verzonden. Aan elkaar geschakelde computers, de voorloper van wat de wereld later zou leren kennen als internet. Briljant. ARPA heeft al in een vroeg stadium erkend dat zijn concept voor veel meer dan alleen militaire doeleinden gebruikt kon worden. U hebt indertijd twee universiteiten benaderd om aan de uitwerking van uw plannen mee te werken, de Universiteit van Californië en de Stanford University in Palo Alto. Een streng geselecteerd groepje studenten ging ermee aan de slag en er is niemand op de wereld die het resultaat niet kent. Uw onderscheidingen zijn welverdiend, generaal Jamesson. Als u mij tenminste toestaat dat te zeggen. Een man van uw statuur is hier altijd welkom.’

De oude man staarde door het kogelvrije raam alsof de geschiedenis daar buiten op de parkeerplaats opnieuw tot leven kwam.

‘Het was de tijd van wat ze de flowerpower noemden,’ kraste hij. ‘U bent nog jong, maar u zult het muzikfestival van Woodstock wel kennen. Dat was net geweest. Overal op de campus lagen studenten met madeliefjes in hun haar te luieren in het gras. Maar wij hadden daar geen boodschap aan. Binnen werd hard gewerkt, aan twee computers die als ‘doorgeefluik’ zouden kunnen dienen. Internethosts worden zulke computers nu genoemd. Begrijpt u wat ik zeg? Twéé computers. Vandaag de dag zijn er wereldwijd meer dan een miljárd! Wij waren pioniers, de groep waar alles mee begon.’

Met priemende ogen keek hij de inlichtingenman aan.

‘U kunt zich niet voorstellen hoe wij ons in die dagen voelden, officier. We waren niet gek, wij waren nuchtere wetenschapsmensen, maar het was al snel duidelijk dat we iets groots in handen hadden, en aan de koffietafel, in de kantine, wisselden we onze dromen uit. Het idee dat ooit miljarden mensen toegang zouden hebben tot internet en miljarden webpagina’s met elkaar zouden kunnen delen, bood adembenemende mogelijkheden. Sommigen van ons, vooral de jongeren, hielden vol dat ze dit nog tijdens hun leven zouden meemaken. Op de universiteiten brainstormden wij over ‘electronic mail’ waardoor mensen hun brieven rechtstreeks per computer konden verzenden en dus niet meer op de postbode zouden hoeven te wachten. Eén student voorzag een samenleving waarin mensen per computer hun boodschappen konden bestellen. Een fantastisch idee, maar volstrekt onuitvoerbaar geacht. “Straks zoeken mensen zelfs hun partners via de computer uit,” werd er gelachen. Pure sciencefiction! Zo ver zou het nooit komen, dachten we. Het waren de mooiste en de moeilijkste dagen van mijn bestaan en ik ben er nog steeds trots op, dat mag u gerust weten.’

‘Dat kan ik me goed voorstellen, generaal,’ zei de jonge inlichtingenman met het nodige ontzag.

Jamesson, vermoeid, viel even stil. Hij hijgde licht. Zijn kleindochter streek bezorgd over zijn rug. Maar de generaal was nog niet uitgesproken.

‘Ik herinner me één dag. Het was september en snikheer, een ouderwetse Indian summer, eentje van vóór de global warming. We zaten in hemdsmouwen rond de tafel. Veel jonge jongens. De slimsten van de slimsten, ik had ze overal vandaan gehaald, zelfs van buiten Amerika. Er werd gewerkt, maar ook gelachen. Een van hen, een Nederlandse uitwisselingsstudent, was bezig met een project over internationaal geld- en handelsverkeer. Hij onderzocht de mogelijke invloed van internet op de handel in aandelen. Daar hadden we nooit eerder over nagedacht.

Mensen zouden dagelijks informatie over de beurskoersen en economische ontwikkelingen kunnen krijgen, fantaseerde dat joch. Thuis op hun computerscherm. We noemde hem Harry, Harry Roozendaal. Hij was de zoon van een

rijke bankier uit Amsterdam. Jong en veelbelovend. En ook nog eens heel charmant; alle meisjes waren gek op hem. Hij voorspelde dat mensen online zouden kunnen handelen, vanuit hun eigen huis, en zo van dag tot dag met aandelen konden schuiven. Een nieuwe, adembenemende wereld van hit-and-run, van casinokapitalisme, gloorde aan de horizon.

Wij als informatietechnologen hadden een voorsprong op alle handelaren ter wereld, zei hij. Informatie was het sleutelwoord. Het enige wat we moesten doen om rijk te worden, was zorgen dat we cruciale data altijd net wat eerder en net wat sneller tot onze beschikking hadden dan de anderen: “We moeten ons er nú al op voorbereiden. We moeten het plannen. In de startblokken staan. En op de dag dat het kan, moeten we toeslaan, nog voordat anderen doorhebben wat er allemaal mogelijk is. Het eerste miljoen is het moeilijkst. Daarna is het een makkie.”

Iedereen vond het hilarisch. Ze zaten natuurlijk gewoon wat te dollen, jongens onder elkaar. Ik begreep dat wel. Met die hitte, en die korte rokjes buiten, snapt u? En wij maar werken en werken. We maakten lange dagen. “Ook een Koude Oorlog is een oorlog,” zei ik altijd. En hoe oud waren die *boys* nou helemaal, achttien, negentien?

Maar Harry ging een stapje verder. Snel van alles op de hoogte zijn, was hem niet goed genoeg, en hij begon hardop te fantaseren over de winst die we zouden kunnen maken als we zelf data gingen creëren. Pas achteraf zie ik dat Harry daarmee een levensgevaarlijk terrein betrad. Op het moment zelf hadden we niets door. We moesten allemaal hartelijk lachen om zijn woorden, het was iets uit een comic, en hoe waarschijnlijk was het nou helemaal?

Harry vond zijn eigen ideetje in elk geval reuze-amusant: “Stel je eens voor dat we eerder dan alle anderen weten waar en wanneer iets in de soep loopt, wanneer een opstand al het werk stillegt of een bedrijf simpelweg in de fik vliegt, omdat we zelf...”

Ik weet nog dat hij mij daarbij recht in de ogen keek.

“Dat internet van u, kolonel,” – ik was toen nog geen generaal, begrijpt u, dat kwam pas later – “dat internet van u is een paradijs voor criminelen. Zoef... zoef... daar schieten ze over het web heen en weer, van hot naar her, van misdaad naar misdaad, en niemand die ze vindt.”

Ik heb toen meteen gezegd dat ik dat niet grappig vond, wetenschappers onwaardig. Ik ben opgestaan en heb de groep de rest van de middag vrij gegeven. Einde oefening. Kwajongens!

Harry vertrok als laatste en bleef nog even in de deuropening staan. Hij ging er gewoon op door: “Denk er eens over na. Er zijn natuurlijk de gebruikelijke, voorspelbare morele standpunten tegen in te brengen, maar wij, als pioniers,

staan daar ver boven. Waarom zouden we het niet doen? De kracht van dit idee ligt in de gegarandeerde anonimiteit die de huiscomputer ons biedt. Via internet betalen we wat *locals* om een fabrieksdirecteur te chanteren en via datzelfde internet kopen we dan de aandelen van die fabriek, omdat we weten wat die man gaat doen. En vervolgens doen we hetzelfde met zijn concurrent. Desnoods beginnen we hele burgeroorlogen, dan komt uw legerervaring ons nog van pas!”

Dat “zoef, zoef” achtervolgt me nog altijd in mijn dromen. Hij maakte er zo’n schuivende handbeweging bij. Dat joch zat niet in het leger, moet u weten, dus er was weinig wat ik ertegen kon beginnen. Allemaal flauwekul. Verdomde flowerpower.’

De generaal was uitgeput van het vele praten. Zwijgend keek hij voor zich uit.

De verbaasde inlichtingenman doorbrak de stilte. ‘Mag ik u vragen, generaal, en vergeef me als ik wat traag van begrip ben, waarom u mij dit wilt vertellen?’

‘Jij bent toch van de CIA,’ snauwde Jamesson, plotseling wantrouwend. ‘Een van Robert Gates z’n mannen? Nou, let dan een beetje op, soldaat. Ik ben hier gekomen om jullie te waarschuwen. De watersnoodramp in New Orleans in 2005... het gedoe met die ongedekte hypotheeklen in 2007 en die failliete banken daarna... en dan nu het graanvirus... het viel me op dat er een patroon in zit. Weet je wat ik ontdekt heb, soldaat? Het was geen grap. Hij heeft het echt gedaan!’

De generaal draaide zich naar zijn kleindochter, die al die tijd geduldig had zitten wachten. Ze reikte hem de grote bruine envelop aan die in haar handtas zat.

‘Hier,’ zei de generaal, terwijl hij de envelop over de tafel schoof. ‘Ze handelen in honger. In de ellende van anderen. Ik heb alles voor jullie op een rij gezet. Roozendaal, dat is de belangrijkste. En twee vrienden van hem, Patrick Li, een halve Chinees, en Charles nog wat, ik ben zijn naam vergeten. Dat zoeken jullie maar uit. Ik wil dat jullie ze pakken. Ze zijn het laagste van het laagste. Ik heb er spijt van dat ik ze indertijd niet meteen de deur uit heb gezet, hoe slim ze ook waren. Meer dan veertig jaar heeft het geduurd voor ik het doorhad, maar nu zie ik het patroon. Als ik jonger was, zou ik ze zelf bij de kladden grijpen! Maar ik ben moe. Ik heb mijn dienst gedraaid, zogezegd. Tijd dat nieuwere lichten het stokje overnemen.’

‘Generaal, we maken er werk van,’ verklaarde de officier terwijl hij energiek opstond en Jamesson de hand reikte. ‘Maakt u zich geen zorgen. We gaan erachteraan.’

Minuten later reden Sofie en de generaal door de poort naar buiten. De generaal had moeite om overeind te blijven zitten.

‘Heeft hij het begrepen, Sofie? Maken ze er werk van?’

Ze glimlachte vermoeid. ‘Het was een jonkie,’ zei ze. ‘In zijn ogen bent u een

rare oude man, grootpa. Maar u hebt alles goed op papier gezet. De harde feiten. Daar kunnen ze niet omheen.'

'Ik dacht de afgelopen weken weleens dat ik het niet meer op kon brengen. Snap je?'

Sofie keek de generaal liefdevol aan. 'U hebt nooit opgegeven, grootpa. Ook deze keer niet. Daarom bent u altijd zo'n goede generaal geweest.'

De jonge inlichtingenofficier liep ondertussen zijn werkkamer in de westvleugel in.

'En?' vroegen zijn collega's nieuwsgierig. 'Had die ouwe Jamesson nog iets te melden?'

'Een seniele gek met heimwee,' zei de officier. 'Hij zag spoken. De volgende keer mogen jullie hem te woord staan.'

In de gang had hij de envelop al door de papierversnipperaar gegooid.

Het was 13 april 2012, 11.27 uur. Twee dagen voordat de generaal zou overlijden.

1

Het kantoor van Arie Roozendaal bevond zich in de PC Hoofdstraat, met zijn dure panden, chique winkels en door tralies afgeschermdde etalages. Roozendaal & Partners was ondanks zijn geringe bedrijfsgrootte een van de machtigste en meest agressieve hedgefondsen van de wereld. De eerste verdieping van het pand werd vrijwel volledig in beslag genomen door computerschermen. Iedere medewerker had er vier voor zijn neus. Hier werden de internationale beurzen vierentwintig uur per dag in de gaten gehouden. Aandelenhandel kent geen pauzes. Elke mutatie in de indexen, van de Duitse DAX en de Australische S&P/ASX tot de Hang Seng in Hongkong en de KOSPI in Zuid-Korea, werd geregistreerd en geïnterpreteerd. De baas zelf kwam weinig in deze ruimte. Hij hield ervan om vanuit de gang in het trappenhuis, met zijn handen op zijn rug, het strijdtoneel te overzien. Opdrachten gaf hij nauwelijks zelf. Daar had hij zijn chefs d'equipe voor.

De nachtploeg bestond uit zeventien mensen, merendeels eind-twintigers, strak in het pak. Er werd nauwelijks gepraat, het enige hoorbare was het voortdurende getik van vingers op de toetsenborden. Links zaten de analisten. Zij beschreven de fluctuaties in de markt en voorspelden op basis van wetmatigheden en ervaring hoe de markt zich de komende uren zou ontwikkelen. Deze hyperintelligente mannen en vrouwen konden bij andere werkgevers een stuk meer verdienen, maar ze vertikten het om weg te gaan. Iedereen wilde Roozendaal als baas, Roozendaal de magiër, de man met de gouden intuïtie. Hij had de Irakoorlog voorspeld, eerder dan ieder ander. Hij had de ineenstorting van de huizenmarkt in Amerika en de dramatische kredietcrisis die daarop volgde, aan zien komen, en hij was ook nu weer de eerste geweest die had geanticipeerd op een naderende hongercrisis en de consequenties daarvan.

Alleen al in de laatste drie maanden had Roozendaal & Partners met *naked shorties* op graanaandelen miljoenen euro's verdiend. En de aandelen in soja en andere tuinbouwproducten, die de baas kort daarop massaal had laten inkopen, werden met de dag meer waard.

Een aantal analisten pleitte ervoor de winst te pakken voor hij weer zou verdampen, maar Roozendaal stak daar een stokje voor.

‘Vasthouden,’ zei hij. ‘Nu nog niet.’

‘Maar erger dan nu kan het toch niet worden,’ bracht Sergio, een van zijn beste mensen, daartegen in. ‘Nu heeft iedereen honger, mensen zitten met hun handen in het haar en de beurs is volledig uit het lood geslagen. Straks, als alles zich herstelt, zullen onze winsten een stuk minder zijn.’

Roozendaal wees de handelaar op de foto die hij nog niet zo lang geleden, fraai ingelijst, aan de muur had laten hangen. Het was een foto die iedere Nederlander inmiddels kende, die op de voorpagina van alle kranten had gestaan en keer op keer op televisie was getoond.

‘Vertel me wat je ziet.’

‘Een graanveld,’ zei Sergio, wat verward. ‘Ergens bij Lelystad.’

Een aantal van zijn collega’s waren om hen heen gaan staan. Praktijklessen van de baas waren een zeldzaamheid; niemand wilde ze missen.

‘En verder.’

‘En de paarse uitslag op het graan, natuurlijk. Overal van die kleine blauwpaarse korreltjes. Door het virus. Het graan is giftig.’

‘Dat klopt. Het graan staat er troosteloos bij, alsof de planten zich er bewust van zijn dat hun laatste uur geslagen heeft. Toch is het een mooie foto, vind je niet? Hij roept associaties op met traditionele foto’s van tulpen, molens en vrouwen in klederdracht. Daarom spreekt het beeld me aan, juist omdat het er zo onschuldig uitziet. De foto is bij zonsondergang genomen, dat kun je zien. Het heeft er kennelijk geregend, er hangen grote druppels aan de halmen, waardoor de paarse uitslag er werkelijk prachtig uitziet. De dieprode lucht op de achtergrond maakt alles nog schilderachtiger. Zie je wat ik bedoel?’

‘Ja, ik zie het.’

‘Goed kijken is het begin,’ stelde Roozendaal vast. ‘En als je dat gedaan hebt, kijk je verder.’

Geen van zijn medewerkers kon hem volgen.

‘Niemand weet hoe het graanvirus vanuit Canada en de Verenigde Staten Europa heeft bereikt. Via een vliegtuig, misschien, in een strootje dat onder de schoenool van een passagier was blijven steken. Of aan de vleugelveren van een vogel, als een stofje in de wind... We weten het gewoon niet. Maar, hoe mooi de foto ook is, we weten inmiddels wel dat er niets idyllisch is aan de zieke graanvelden. Paars graan betekent paars brood. Giftig brood. Mensen die er een hap van nemen, moeten kokhalzend naar het ziekenhuis worden gebracht, om hun maag te laten leegpompen. Mensen voor wie hulp te laat komt, krijgen afschuwelijke buikkrampen en koorts. Vervolgens drogen ze in no time helemaal uit.

Hun huid verschrompelt. Hun adem stukt. Jullie weten dat allemaal, het staat dagelijks in de krant. Eén dom, onbekend virus, dat schijnbaar uit het niets is opgedoken, heeft het leven van miljoenen mensen overhoopgegooid. En jij denkt dat alles zich gewoon weer zal herstellen?

Sergio was niet bang. ‘Alles herstelt zich,’ zei hij ferm. ‘Dat is altijd zo gegaan.’

‘Ja. Maar nu nog niet. Er zal nog heel wat water door de Rijn stromen voordat alles weer normaal is. En daarmee kunnen wij flink wat geld verdienen.’

Sergio en de anderen konden niet weten dat Roozendaal veel meer deed dan alleen maar kijken.

Op de tweede verdieping en hoger nog, buiten het zicht van zijn medewerkers, werden de echte zaken gedaan. Roozendaal woonde hier, in een ruim en smaakvol ingericht appartement met een indrukwekkende bibliotheek, waar hij de nouveaux riches van Nederland ontving om in alle rust een sigaar te roken, een goed glas cognac te drinken en hun geldzaken te regelen. Het paste bij zijn zorgvuldig opgebouwde imago van een succesvolle Amsterdamse bon-vivant, iemand die van geld verdienen en het goede leven hield.

In een hoek van de bibliotheek, zorgvuldig aan het oog van zijn bezoekers onttrokken, zat een draaibaar paneel, met daarachter de smalle wenteltrap naar een kleine zolderkamer. Hier, en hier alleen, toonde Roozendaal zijn ware gezicht. De man die baadde in luxe, voelde zich in deze ruimte het meest thuis. Er stonden een paar stoelen. Een leeslamp. Een computer. In de hoek, onder het schuine dak, stond een bedbank, waarop hij zich soms te rusten legde, al gebeurde dat hoogst zelden.

In een van de stoelen zat een oude man op Roozendaal te wachten. Hij zag er sjofel uit, je zou hem eerder in een kroeg in de Jordaan verwachten, of ergens aan de kade in de haven van Hamburg of Marseille, dan in de chique PC Hooftstraat. Toch was hij hier kind aan huis. ‘Een rare, oude huisvriend,’ mompelde Roozendaal tegen medewerkers die hem een keer onverhoeds naar binnen zagen gaan. ‘Een maffe oom die niet goed spoort.’

In werkelijkheid was Thijs Timborg de beste relschopper en provocateur die Arie Roozendaal ooit in dienst genomen had. Hij had in 1981 de broodopstanden in Casablanca en andere Marokkaanse steden georganiseerd. Uit protest tegen het verlagen van de subsidie op een aantal eerste levensbehoeften, waren mensen massaal de straat op gegaan. Winkels werden geplunderd en overheidsgebouwen bestormd. Thijs had de boel behoorlijk opgehitst; tijdens gevechten met de politie kwamen tientallen mensen om het leven. In 2007 had hij hetzelfde kunststukje herhaald. Dat de couscous in de loop der jaren steeds duurder was geworden, werd niet meer geaccepteerd. Opnieuw was een enkel zetje voldoende

om de vlam in de pan te doen slaan. Uit protest tegen de hoge voedselprijzen trokken duizenden demonstranten in Sefour, een klein stadje in de buurt van Fez, tijdens de ramadan vechtend en plunderend door de straten. Auto's werden in brand gestoken, de politie werd bekogeld en honderden mensen raakten gewond.

En nu in Amsterdam...

Roosendaal betrad de zolder en schonk zich meteen een groot glas whisky in. 'Vertel!'

'Ik bouw het langzaam op,' zei Timborg. 'Op dit moment heb ik drie straatbendes aan het werk. Ze plunderen voedselopslagplaatsen en verkopen hun buit vervolgens op de zwarte markt. Binnen een paar weken zullen andere jongeren mee gaan doen.'

'En in andere steden?'

'Derrick is naar Warschau, Praag en Bratislava. Bertus doet Rome, Lissabon en Barcelona. Het gaat allemaal volgens plan, we hoeven weinig te doen.'

Roosendaal had niet anders verwacht. Al ruim voor het graanvirus toesloeg, had hij begrepen dat er aan honger goed te verdienen viel. Honger leidde nu eenmaal altijd tot onrust. Dat leidde stelselmatig tot het faillissement van bepaalde bedrijven, terwijl andere bedrijfstakken juist kwamen opzetten, en als je zelf aan de knoppen zat, lag het goud bij wijze van spreken voor het oprapen.

Ze hadden het tij mee. De wereldbevolking bleef maar stijgen en de wereldwijde voedselproductie schoot steeds vaker tekort. Hij had alle getallen op een rijtje. Tussen 2005 en de zomer van 2008 was de prijs van tarwe en mais verdriedvoudigd; rijst werd zelfs vijf keer zo duur. Slecht nieuws voor de één miljard mensen op de wereld die van minder dan één euro per dag moesten overleven. Een ideale voedingsbodem voor geweld.

De Verenigde Naties vreesden voor wereldwijd escalerende voedselrellen, en terecht.

'Als het overall op straat onrustig is, worden politici vanzelf zenuwachtig,' grinnikte de oude Timborg tevreden. 'Ministers naar de hoeren en hele landen die tegen elkaar kunnen worden uitgespeeld.'

Hij nam een grote slok whisky, rechtstreeks uit de fles. Roosendaal zou dat van niemand anders accepteren, maar Timborg had veel krediet. Zolang hij zijn gezicht hier maar niet te vaak vertoonde.

Buiten was het donker. Amsterdam stond in de slaapstand. De meeste toeristen, veelal mopperend op de hoge kosten van het nachtleven in de hoofdstad, hadden zich teruggetrokken in hun hotels. De Amsterdammers zelf lagen in hun bed. Maar een stad als Amsterdam slaapt nooit helemaal. Altijd waggelt er wel

een zwerver langs de grachten, een hoerenloper langs de wallen, of een student op weg naar huis vanuit de sociëteit. Dit was het gebied waar Thijs Timborg zich thuis voelde. Hij hield van de biergeur in de kroegen, de warmte van de vrouwen van de nacht, van gefluister in de schaduw.

Zijn marionetten waren in de weer: de relschoppers, de benedeleden die niet eens wisten dat ze door hem werden aangestuurd. Ze joegen hun eigen doelen na en vroegen zich niet af wie degene was die hun, opnieuw, anoniem een gouden tip gegeven had.

Terwijl Timborg verslag deed aan zijn baas, arriveerde de bende van Nordin, honderden meters verderop, bij het distributiemagazijn van de ALDI. Hier lagen grote voorraden voedsel opgeslagen. Morgen zou de nachtelijke bewaking van alle voedselmagazijnen aan militairen worden overgedragen. Alleen vannacht zou het nog simpel zijn.

Het magazijn lag in een dwarsstraat vol met geparkeerde auto's. Dat gaf beschutting, maar maakte het ook moeilijk om te vluchten als de juten kwamen.

Nordin en Karel naderden het raam als eersten. De rest van de groep, een man of zes, wachtte op de straathoek verderop.

‘Geef de doek maar even,’ fluisterde Nordin.

Karel was stoned en had moeite een lachkick te onderdrukken. Grijnzend gaf hij zijn vriend de grote badhanddoek die ze speciaal voor deze gelegenheid in de Bijenkorf hadden gejat.

‘Lijm!’

Nordin pakte de spuitbus aan en spoot het hele raam vol.

Samen streken ze de handdoek ertegenaan. Goed aanduwen en daarna een fikse tik. Je kon het geluid van brekend glas bijna niet horen en alle scherven bleven aan de doek hangen. Geen gekletter, geen gerinkel. En, na een paar seconden gespannen wachten, geen alarm.

Terwijl ze de doek met alle losse stukken glas uit de sponning verwijderden, kwam Lara aangelopen.

‘Snel,’ zei Karel. ‘Ik geef je wel een zetje.’

In een soepele, katachtige beweging glipte Lara door het raampje het magazijn in. Ze was erop gekleed: een strak, zwart trainingspak dat nergens aan bleef haken, en haar lange zwarte haren onder een pet gestopt.

‘Kan het kozijn open?’ fluisterde Karel door het raam naar binnen.

‘Moment.’

Met een klein zaklantaarntje controleerde Lara of er contactpunten van de alarminstallatie in het raamkozijn bevestigd waren. Het kozijn was smerig. De verf was grotendeels afgebladderd en er zaten spinnenwebben. Daartussen glinsterden de contactpuntjes die ze zocht. Helaas. Als het raam gewoon geopend

had kunnen worden, was de raamopening een stuk groter geworden en had een van de jongens mee naar binnen kunnen gaan om haar te helpen sjouwen. Nu moest ze het alleen doen.

Een voor een reikte ze de kartonnen dozen vol bonen, vruchtensap en magnetronmaaltijden door het raam naar buiten. Nordin, Ibrahim en Karel pakten ze van haar over. Alles werd soepel achter in het volkswagenbusje gegooid.

Het was inmiddels een routineklus, zoals ze die sinds het uitbreken van de graancrisis al vaak hadden uitgevoerd. Nachtwerk, dat wel, maar makkelijk en winstgevend.

Tot er opeens een voorbijganger voor hun neus stond.

Het duurde even voordat de man doorhad wat er aan de hand was. Een opengebroken raam. Onzichtbare figuren die dozen door het raam naar buiten reikten. Een oud volkswagenbusje, half volgeladen.

‘Hé, pak eens aan!’

Dringend gefluister van een meisjesstem klonk uit het magazijn. ‘Nordin, schiet eens op, man!’

‘Hou je kop,’ siste een van de jongens terug.

Verbijsterd keek de man toe. Hij had hier vaak over vergaderd. Straatbendes. Jonge jochies en meiden die stijf stonden van de drank en drugs en zich aan God noch gebod hielden.

‘Kijk naar de Verenigde Staten,’ was hem verteld. ‘Volgens de laatste cijfers zijn daar maar liefst 26.500 straatbendes actief, met gezamenlijk 785.000 leden. Het is onvermijdelijk dat dat hier navolging zal vinden. Als de honger doorzet, breekt de pleuris uit, daar kun je zeker van zijn.’

Ze hadden hem de straatrellen in Parijs in herinnering gebracht, toen daar van de ene op de andere dag de voorsteden in brand stonden. En, dichterbij huis, de avondklok die in 2007 in de Utrechtse wijk Ondiep moest worden ingesteld. De voortdurende rellen in Amsterdam-West. ‘Het is niet de vraag of de vlam in de pan schiet, maar wanneer.’

En nu stond hij opeens oog in oog met zo’n groepje. Zij hadden hem inmiddels ook in de gaten.

Iedereen zweeg. Niemand wist goed wat te doen.

Thijs Timborg had de stad inmiddels al verlaten, en Arie Roozendaal, de grote baas, lag al in bed. Roozendaal had geen idee wat er op straat gebeurde. Het kon hem ook niets schelen. Hij was de man van de grote lijnen, van het grote geld. Hij dacht op wereldschaal en wenste zich zo min mogelijk te bemoeien met incidenten en details. Het zou hem snel te veel zijn, te veel namen, te veel mensen,

te veel dingen die gebeuren. Alleen als iets echt belangrijk was, kwam hij in beeld. Liefst handelde hij achter de schermen, incognito, op internet.

De jongeren peilden het gevaar. Was de man een agent? Was hij gewapend, zou hij alarm slaan? Ze schatten hun kansen in en kwamen tot de conclusie dat hij er met zijn glimmend gepoetste schoenen en zijn dure pak te netjes, te goed gekleed uitzag om een serieuze bedreiging voor hen te vormen.

Met gebalde vuisten liep hij op hen toe. Hij graaide de dichtstbijzijnde jongen een doos uit handen en gooidde die voor hun verbaasde blikken weer door het raam naar binnen. De jongen snapte niet goed wat er gaande was, hij stond waarschijnlijk stijf van de ecstasy.

‘Niemand komt met zijn fikken aan dat eten zolang ik hier sta! Stelletje ordinaire plundersaars. Egoïsten. Terugleggen die dozen!’

De man draaide zich om naar de volgende jongen en wilde ook hem de doos uit zijn handen trekken. Maar deze was inmiddels van zijn verbazing gekomen. Hij gooidde de doos naast zich neer en had als bij toverslag opeens een mes in zijn hand, dat hij als in trance voor het gezicht van de man heen en weer zwaaide. De doos was op de straat uit elkaar gespat; tientallen blikjes groenten rolden over de stoep.

‘Wat zei je?’

De man was te boos om geïntimideerd te zijn. Ziedend stond hij voor hen. Alles wat hij op zijn werk had besproken, borrelde nu in hem op. Zijn collega’s hadden gelijk gehad. Dit soort jongelui vormde de grootste bedreiging voor alles wat hij voorstond!

Twee van de jongens stapten langzaam achteruit en maakten zich klaar om weg te rennen. Maar de rest bleef gewoon staan.

De jongen met het mes begon aan een trage dans om het boze heerschap heen. Af en toe schoot zijn mes naar voren om hem sadistisch in zijn arm, rug of borst te prikken. In zijn opwinding had de man aanvankelijk nauwelijks door wat er gebeurde. Tot de eerste rode vlekken zich op zijn witte overhemd begonnen uit te spreiden.

Weer een prik, iets harder, iets dieper deze keer.

‘Ah! Lafaard,’ siste de man woedend. ‘Durf je wel, met een mes.’ Hij nam een soort vage bokshouding aan en haalde met zijn rechtervuist uit.

De jongen ontweek hem met gemak en legde, met een glimlach naar zijn vrienden, zijn mes naast zich op de grond. Een van zijn maten pakte een mobiel-tje om de vechtpartij te filmen. Kon ie later op YouTube zetten.

De man gilte het uit toen hij een keiharde trap in zijn buik kreeg. De straat tolde om hem heen, hij klapte dubbel en kreeg meteen een knietje recht in zijn gezicht.

Iemand trapte in de holte van zijn linker knie, waardoor hij met een half draaiende beweging op de grond viel. Pijn en angst spoelden zijn woede weg. In een reflex legde hij zijn armen beschermend om zijn hoofd.

De jongen met het mobieltje kwam op zijn hurken naast hem zitten, om het vervolg van dichtbij in beeld te krijgen.

De rest van de bende stortte zich nu ook wellustig op de kloppartij. De man incasseerde een reeks keiharde trappen in zijn nierstreek, op zijn benen en in zijn zij.

‘Hou op,’ smeekte hij, terwijl hij probeerde overeind te komen. Leunend op zijn ellebogen keek hij naar boven. Als hij zijn hoofd optilde, trokken de zwarte vlekken weg. In een waas van pijn en bloed kon hij vaag de jongens om hem heen zien draaien.

Weer kreeg hij een trap tegen zijn gezicht. Hij had geen schijn van kans. Van vloeken of schelden was geen sprake meer; hij kon het zelfs niet meer opbrengen om om hulp te roepen.

Vlak voor hij het bewustzijn verloor, zag hij een katachtig meisje in een donker trainingspak, dat door de raamopening naar buiten glipte en schreeuwend tussen hem en de jongens sprong.

‘Kap ermee,’ gilde de meid. ‘Hij is van mij.’